

Meliànix i Carbónix

A LA CONQUESTA DEL CENTRE

FLOR DE CARD

SANT LLORENÇ DES CARDASSAR

OCTUBRE DE 1990 * Nº 165

Via pública

Fa cosa d'un any l'Ajuntament va acordar cobrar un tant per cada metre quadrat de via pública que els particulars o empreses ocupassin. La mesura, impopular per als que habitualment en solen fer ús -picapedrers, fusters, bars...- va caure molt bé a la resta dels llorencins, tota vegada que era de suposar que l'esmentada ocupació duraria més poc temps, a fi d'estalviar despeses als promotors.

Però, com és lamentablement costum en el nostre Consistori, uns pocs pagaren la primera vegada, la majoria no en va fer cas i a hores d'ara ja no hi ha ningú que pagui l'impost, amb les conseqüents molèsties per als vianants i conductors ja que les places i carrers del poble continuen ocupats.

I això, segons el nostre veure, es una manifesta desconsideració envers la institució que representen els regidors. Si un simple encarregat, o un regidor, o un batle poden tirar per terra tot un acord del plenari, el que està en joc ja no és simplement una manera de fer feina, sinó tot el sistema democràtic local. Si la majoria dels representants elegits pel poble considera que cal prendre unes determinades mesures per evitar una molèstia general, això s'ha de fer complir, encara que caigui malament a qualcú, i si no fan comptes fer-ho que no ho acordin. En cas contrari no fan més que contribuir al desprestigi de les institucions -que ja estan prou malmanades- i a fomentar el desinterés general envers la política i els seus professionals.

I el símbol més evident d'aquesta deixadesa és la grua que està ocupant la plaça Nova durant tot l'any -i també la del final del carrer del Nord, que encara fa més nosa-, sense que els poders públics la facin llevar a les bones -cobrant allò que havien acordat- o a les males, tota vegada que no hi fa cap falta perquè l'obra que motivà el seu trasllat està aturada i sembla que encara hi romandrà bastant de temps.

Per tant, seria desitjable i lògic que els polítics discutissin tot el que volguessin dins els plenari, però que quan acordassin una cosa la fessin complir, i molt més si aquesta beneficia la immensa majoria dels llorencins.

Flor de Card

Revista d'informació general de Sant Llorenç des Cardassar.

Carrer de Sant Llorenç, 36

Telèfon: 569119

Publicitat: Maria Galmés * Telèfon: 569509

Octubre de 1990

Número 165

Edita: Centre Cultural Card

Imprimeix: Apóstol y Civilizador (Petra)

Dipòsit legal: 765-1973

Director: Josep Cortès i Servera

Consell de Redacció:

Felip Forteza
Maria Galmés
Guillem Pont
Guillem Quina
Antònia Servera
Guillem Soler
Miquel Sureda

COL.LABOREN

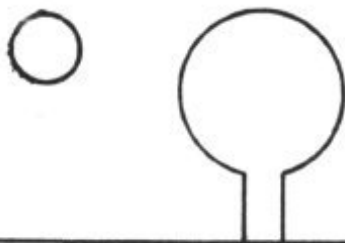
Josep Cortès	La Conquesta	Portada
	Espipellades	3
	Crònica informal	10
	Batec	12
Aina Salas	Tertúlies	4
M.A.C.	El mòbil (et)	7
Grup	Llengua	7
P.J.Santandreu	El conte de cada dia	8
Jaume Sureda	Alfabetització	8
Ramon Rosselló	Història	9
Varis	Cala Moreia o S'Illot?	11
Guillem Pont	El nostre Museu, sen va?	14
	Sant Llorenç, ahir	20
Francesc Clapés	Costums	15
Xesc Umbert	El temps de setembre	16
	El front calent	16
GOB	Cala Bona o Cala Ciment?	17
Maria Galmés	Si lleu...	18
	Demografia	18
	Comptabilitat	
Joan Coromines	Ambit del català	19

Crida

Pel mes de desembre publicarem el número 200 de Flor de Card -els 33 primers no estava legalitzada i oficialment no compten-, i més o manco coincideix amb el 20è aniversari. Per això ens agradaria que tots els qui hi han col·laborat durant aquest temps fessin un petit esforç per trobar una mica de temps i ens enviassin un escrit.

Vint anys i 200 números són unes xifres que ja comencen a fer planta, no ho trobau?

Au idò, a veure si ho celebrem.

Si ses coses segueixen p'es mateix camí -i no duen punt de canviar- no em vendria gens de nou que devers l'any 2000 es llorencins anassin a fer feina a Cala Millor, a escola a Son Servera, a curar-se a Manacor, a vestir-se a Ciutat i a festejar a qualsevol altra banda, però fora-poble.

Lo que no sabria dir és si ses quebres econòmiques i de creixement que aquesta situació comportarà se convertiran en ganàncies de tranquil·litat i de calma, que ja se sap que això de viure en un poble petit també té es seus avantatges.

Sa Consellera de Cultura, na Maria Antònia Munar, m'ha enviat un retrato seu que m'ha fet posar com a nerviós, perquè me mira de prim compte, ben cara alta, amb un mig somriure insinuant que fa posar pell de gallina i -sé cert que ho ha fet ben aposta- amb un vestit verd-esperança que vés a sebre què vol dir!

Si no fos perquè sa meva dona és de l'antiga i no li agraden segons quins *adelantos*, i perquè està asseguda devora en Tomeu Carbó, la posaria dins una vasa i damunt es comodí.

Si voltros tenguéssiu una botiga, un cassino o qualsevol altre negoci obert an es públic, amb un dependent, i es vostro guany depengués de ses vendes que poguéssiu fer, consentirieu tenir tancat durant quatre mesos i mentrestant seguir pagant s'empleat?

Idò sa biblioteca municipal ha estat més de quatre mesos tancada i s'Ajuntament ha seguit pagant sa bibliotecària i sa brigada d'obres -que no sé qui havia de treginar es llibres- sense que li passàs d'es canyó avall.

I ets al.lots començaren s'escola i no tengueren sa possibilitat de consultar es llibres que havien de menester fins un mes més tard.

Sé cert que si els haguessin descomptat es jornal en una setmana hagués estat ben a punt.

Dia 26 de maig, sant Felip Neri, patró d'es qui se'n van d'es boll -mirau quina casualitat! O ho deven haver fet aposta?-, i advocat contra es mals greus, tornarem triar es regidors que es partits polítics vulguin.

De moment -si no m'han dit mentides- ja podem anunciar que s'Unió Mallorquina no se presentarà i que es membres que encara li quedin s'apuntaran a ses llistes d'es Partit Popular, que encapçalarà en Miquel Falera, segons es seus comptes.

També m'han assegurat que es batle està tractant amb en Xisco Quetglas quan i com se durà a terme sa seva sortida del CDS, ja que és ben segur que passarà a se files d'es Centristes de Balears.

I, preparau-vos, en Ramon d'es Forn m'ha dit que se torna presentar!

Si hi ha, per exemple, tres empreses que concursen per s'adjudicació d'una obra d'envergadura, es costum és aquest: dues d'elles se retiren a canvi d'una sucosa *gratificació* de set xifres i així sa que queda pot pressupostar an es màxim.

Si, en canvi, sa concessió se fa per fases i per contractació directa, s'afortunat, amb lo que s'estalvia de *gratificacions* pot comprar un solar, regalar-lo a s'Ajuntament per fer un parc i quedar com un senyor.

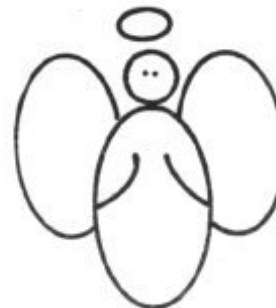
An es solar, maldament el mos regalin l'hem de pagar noltros, però sempre és millor així que no si uns externs s'embutxaquen es dobbers.

I es qui no se conforma és perquè no vol.

Sa meva dona sempre me diu que hem de procurar veure es caire positiu de ses coses, i així mos estalviarem moltes mal-de-ventrades i empenyadures.

Per això som pensat que, ja que a s'Ajuntament no li dóna la gana es fer llevar sa grua de sa plaça, p'entura la podríem aprofitar per ses festes de Nadal: si fèiem un betlem de viu en viu hi podríem amollar es regidor d'obres penjat de sa grua -o es batle, si trobau que ha de fer més planta. O tots dos, què putes, ara miraríem prim!-, vestits d'angelets i tocant una trompeta perhom.

D'aquesta manera no aconseguiríem llevar sa nosa, però almanco mos esbutzaríem de rialles, cosa que sempre ve bé.

I, com era de suposar, hem acabat s'octubre i encara no tenim Normes Subsidiàries, ni Casa de Cultura, ni ses aigües canalitzades, ni han arreglat sa plaça d'es Pou Vell, ni ja ho dèiem abans- han llevat ses grues de sa plaça i de *Corea*, ni hem cobrat ses subvencions, ni... (afegiu-hi lo que trobeu).

Per ventura es mes que ve, si Déu ho vol i es nostro Ajuntament hi consent...

Josep Cortès

Es camp en crisi

Textes: Aina Salas
Fotos: Maria Galmés

A la fotografia, en Xesc Umbert, en Miquel Tous, en Mateu Girart, en Miquel Galmés i n'Aina Salas.

A Sant Llorenç qui més qui manco és de rel pagesa. A sa majoria d'es casos sa nostra generació és sa primera de sa família que no viu de sa terra, per tant no és cap novetat es parlar de crisi en aquest sector i una prova ben evident ho és sa masiva fuga d'es camp per incorporar-se a sa vida urbana.

Fa temps era dubtós que aquesta deixa d'es camp fos deguda a una manca de rendabilitat, sobretot si se tenien terres en propietat. Però sa gent va gaudir d'una oferta de treball inimaginable fins llavors -època que podríem situar a principis dels anys 60- i va poder triar. Molts se decantaren per un jornal segur, una assegurança de malaltia, una altra d'atur... en fi, que s'asseguraren. Alguns altres deixaren es camp senzillament perquè una feina de tipus tècnic -electricistes, mecànics, etc.- els agradava més, i una minoria continuà en aquesta tasca.

Així com passava es temps una societat més urbana anava deprimint es sector d'es camp amb unes exigències de cada vegada més fortes: baixada d'es preus agrícoles acompanyada d'una pujada d'es

que queda per dir, ses ovelles, m'asseguren que encara s'aguanten més per rebre una subvenció que no per sa seva rendabilitat.

Per parlar d'aquests temes sa revista ha reunit a ses següents persones: en Mateu Girart "Moll" i en Miquel Tous "de Poca farina", pagesos en actiu; en Xesc Umbert "de sa Fontpella", electricista i ex-pagès; i en Miquel Galmés "Pastera", pagès jubilat.

Aina.- Veiam, ¿i per què no mos conta un poc es problemes d'es camp? Jo vos he de dir que tota sa vida he sentit queixes d'aquest sector. Mon pare, que és un pagès jubilat, sempre ha dit que això no treu, que no va res de bé, que no marxa... Però ara mateix me'n don compte que és insostenible p'es preus d'es mercat...

Miquel Tous.- Abans amb quatre quarteradetes se vivia d'es camp i ara no s'hi pot viure ni dins sa millor possessió.

Aina.- No se pot comparar amb sa vida de primer. També un fuster, amb quatre eines i es taller a s'aiguavés de davant ca-seva, vivia.

Miquel Galmés.- Jo he vist que es fusters d'aquí posaven una truja perquè donava més que sa fusteria, i si tenien una mica de terra la cuidaven moltíssim.

Tous.- Jo crec que es problema més gros de tots està en sos que comercialitzen es productes.

Galmés.- Estic segur. Ara, per exemple, si agafen sa garrova, que només la volen pagar a 17 pessetes, an es comerciant li deixa es mateix marge per quilo que quan la pagaven a 60.

Mateu Girart.- O p'entura més!

Tous.- Jo estic ben segur que si noltros poguéssim cobrar sa meitat de lo que costa es producte en es mercat an es consumidor, mos aniria molt bé. I no pareix que sigui demanar molt, sa meitat.

Mateu.- Sí, mos bastaria.

Tous.- Jo estic convençut de que viu-riem bé. Si jo venc melicotons a sa meitat d'així com els paga es qui se'ls menja, m'aniria molt bé.

Galmés.- I tu, Calet, per què feres aquells melicotons? Devia ser perquè llavonses anaven cars...

Mateu.- O per jugar. Un ja no sap què ha de fer per jugar un poc i rendabilitzar sa cosa.

Tous.- No, lo que passa és que jo tenc poca terra i me va parèixer que fer una cosa que necessita molta mà d'obra me convenia més.

Galmés.- Jo només ho deia perquè

productes que es pagès necessitava, com són fertilitzants, gasoils, plàstics, maquinària, etc. Es pagès, minoritari, anava perdent força i deixant es camp.

De mica en mica, idò, hem arribat a sa situació actual. Basta llegir es diaris per adonar-nos que dins aquest sector no hi ha res que marxi. Es cereals, ametles i garroves a uns preus nulsos; es sector lleter en crisi total i a punt de desaparèixer; a Sa Pobra ses patates han quedat sense collir i sa cooperativa CAP està tancada; ets horts, que fins ara s'havien aguantat, s'abandonen massivament; i lo

tots feim lo que mos ha de donar una pesseta. Llavonses ho explotam.

Tous.- Sa crisi de ses vaques també ha fotut molt es sector de sa fruita. Lleven una vaqueria i diven "I aquí, què hi hem de fer?". Idò hi fan melicotons. A un altre hi fan tarongers o pomeres...

Galmés.- Es que abans sa fruita anava bé. Quan voltros estàveu a Pocafarina es tarongers feien dobbers i ara han acabat a no-res.

Tous.- Es que ara no crec que hi hagi res que valgui la pena.

Mateu.- Sa darrera sementa ha estat s'ametla i sa garrova. Però a sa crisi sempre l'hem suportada es pagesos. Lo que passa és que mos hem de recordar d'aquell refrany que diu "*En el país de los ciegos el tuerto es el rey*", i és clar que quan hi havia fam, per exemple, es pagès era es qui estava bé, sempre comparat amb sos altres, que estaven molt malament.

Tous.- Es sistemes han canviat moltíssim. Primer, es pagès produïa tot lo que necessitava, gra, palla, etc. i tenia pocs gastos. Es veritat que no tenia Seguretat Social i se moria, idò, quan li havia arribat s'hora. Però no vivia en s'agonia de no poder-la pagar. Ara, és clar que estam més protegits socialment, però mos hem creat uns gastos que no podem dur.

Mateu.- Ara bé, es camp és un sector que no pot desaparèixer totalment, perquè tots en vivim, tots en menjam. Lo que tenim és un problema local ja que a tot mos ho duen de fora. Per què mos duen llet si aquí en sobra? Deu ser perquè és més barata, és clar.

Galmés.- Lo que passa és que tot ha

pujat molt, manco es productes agrícoles.

Tous.- Si no se tenen unes entrades fabuloses no se pot aguantar. No se pot fer res.

Aina.- I què han de tenir? Què han de fer per tenir aquestes entrades fabuloses? P'entura això és es *quid* de sa qüestió...

Xesc Umbert.- Han de produir molt.

Tous.- Han de produir barbaritats que aquí no les podem aconseguir.

Aina.- I per què això? Es que sa terra no ho dóna?

Tous.- Perquè no en tenim de terra, en primer lloc.

Xesc.- Avui s'han de cultivar unes extensions enormes i s'ha de conseguir una barbaritat de producció.

Mateu.- Sí. Consequim una gran producció i llavonses això mos duu a uns excedents. Es a dir, quan es pagès va fer veure que guanyava poc sa solució sempre era sa mateixa: produïx més, fés més quilos, i això sí que ho ha conseguit. Ha conseguit una producció tan grossa que ha saturat es mercat, i aquest excedent s'ha girat contra ell quan es mercat no ha absorbit es seu producte a cap preu, perquè li sobra. Hem de tenir en compte que es camp no ha gaudit de s'atur per aminorar aquest problema, perquè parlar d'atur per quatre peonades que se poden pagar és una ridiculesa. M'explic: s'atur amorteix s'excedent d'obres que hi ha, perquè és molt bo d'entendre que si no existís n'hi hauria que farien feina per molts pocs dobbers. Es pagès no ha tengut aquesta ajuda. Diven que se compren excedents, però sa veritat és que no mos ne temem.

Tous.- Pagès i només pagès. A Son Servera ja no en queda cap. I a Sant Llorenç?

Mateu.- Família pagesa, no. Queda qualche persona, sobretot perquè ja té una edat pròxima a sa jubilació.

Tous.- A Son Servera s'únic que quedava era jo. Feia un parell d'anys que m'anava francament bé. Lo meu me treia bastant...

Xesc.- Es que no fa molts d'anys que hi anava bé. Jo fa vint anys que hi feia i mos defensàvem molt bé. Llavonses va prendre es cap-avall i ja va ser imparabile.

Tous.- Però ara, de la noche a la mañana, m'he quedat en es carrer, perquè es melicotoners m'acaben i no tenc coratge d'investir una altra cosa. Sa meva dona i jo mos hem llogat de jardiners a un xalet de sa Costa d'es Pins. I això és lo que li passa an es pagès mallorquí,

que no fa pressions perquè on ha d'agafar, gràcies a Déu.

Mateu.- Es pagès de Mallorca no té força reivindicativa. Mirau lo que mos han fet enguany: mos han tomat ses cooperatives bones, ses vaqueries... Pensau que si noltros mos hi haguéssim trobat estariem ben assustats, perquè ses inversions són molt grosses.

Tous.- Avui han dit que ho han de salvar a això de ses vaqueries, sigui com sigui.

Mateu.- Jo no ho sé. Me pareix que sols no tenen força per manifestar-se. Es com aquell malalt que va perdent ses forces.

Tous.- Es que valdria més que les perdés de tot. I res ne manifestacions: no dur res an es mercat. Res de res.

Aina.- Però, i que no tenen molt bo de fer es dur ses coses de fora?

Tous.- Hauriem de ser tots es pagesos, de pertot.

Mateu.- Lo que passa és que aquí hi ha altres coses. Si no hi hagués res més això seria qualche cosa. A altres indrets s'han de viure de lo que tenen, i es camp és lo únic.

Galmés.- Ses màquines han fet que sa feina reti molt més, i, per tant, se necessiten més poques persones.

Xesc.- Es ben clar. Per exemple, d'hortalissa n'hi ha a voler, i què hi pot haver, dos hortolans a cada poble?

Mateu.- També en duen molta de fora, i sobretot fruita.

Tous.- Això tot acabarà en mans de sa Península, perquè allà ses grans produccions estan devora una conservera i tot lo de primera ho venen per fruita de taula. Lo de segona i tercera, per empo-

tats i sucs.

Galmés.- Abans tota s'hortalissa se regava de s'aigo que sortia tota sola; després, d'es pous fets a mà; ara, amb ses perforadores, s'han fet pous pertot i una gran quantitat d'horts. Com pot anar cara s'hortalissa si n'hi ha pertot?

Xesc.- Jo, a ca-nostre, he vist de tot: viure de ses nostres terres i tenir un missatge devers devuit anys; llavors llevar es missatge perquè ja no era rentable; agafar terres amigues per sotir-ne, i finalment deixar-ho perquè no podíem anar.

Tous.- I ara ja som tots que no podem anar. I alerta que no mos falli es turisme, perquè si falla no sé què pot passar.

Mateu.- Només queda es turisme.

Tous.- I alerta perquè comença a fallar.

Xesc.- Més bé de lo que ha anat no és segur que hi vagi.

Galmés.- Però, i que hi pot haver un poc d'esperança amb això?

Mateu.- No l'hem de perdre mai.

Tous.- Quan es nivell de vida creix has d'esperar que es turisme baixi. Aquí ha pujat molt i es preus s'han de pujar. I si es turistes no ho troben barat cercaran altres llocs.

Mateu.- Si falla es turisme encara estarem més malament perquè lo que succeïria no seria que es pagesos estaríem més bé, sinó que tots ets altres empitjorarien. Estaríem més iguals, però tots pitjor.

Tous.- A Mallorca crec que sa papeleta està solucionada. Tots durement ses nostres terres i serà qüestió de cercar un *empleo* complementari. Jo he sentit

xerrar a persones que crec que saben de què van, i a Mallorca no hi haurà quarterades abastament per fer xalets an ets europeus que en voldran.

Aina.- Idò s'agricultura a Mallorca no té futur?

Tous.- No, no, no. S'agricultura serà un *hobby*, i a guanyar dobbers a un altre indret: fer de criats, de taxistes... Jo crec que això és es futur de s'illa. Pot ser que es turisme de masses mos falli un poc i que es nostre nivell de vida vagi pujant, però es turisme de capitalistes europeus no s'acabarà, i crec que així ho veuen ets urbanitzadors, que no s'aturen de fer coses. Com a mostra mirau lo que fan an es puig de sa Bassa, a Son Servera.

Maria Galmés.- Crec que l'amo en Miquel té raó, perquè ara sa gent que té qualque caseta a foravila la vol donar d'alta en es cadastre per no tenir problemes si la vol vendre.

Tous.- S'agricultura se farà a altres llocs. Jo crec que a Mallorca hi haurà tota casta d'hortalisses, perquè si sa feina s'estreny i a s'obrer només li deixen fer 35 hores de feina, seran molt males de passar tantes hores lliures dins es bars. Llavors p'entura tots aquests horts que s'han abandonat per un excés de feina se tornaran posar en marxa.

Aina.- Però tot això serà una minoria de gent de poble que tengui gust amb aquestes coses.

Tous.- Es clar que a ses capitals no ha existit mai això.

Aina.- Lo que vull dir és que no serà per necessitat. També sa gent passa es temps en lo que se diu *oci*: fer esport, llegir, mirar sa televisió... en fi, moltes coses. Jo lo que deman és lo següent: se pot viure de foravila? Fins i tot donant per fet que se tenen suficients terres en propietat.

Xesc.- Avui només hi pot viure aquella persona que fa uns productes i que els comercialitza ella mateixa. Es a dir, que va directe an es consumidor.

Aina.- Però això no és lo seu perquè d'aquesta manera obligam s'agricultor a fer de mercader. I jo també crec que no emplea a ple rendiment ses inversions tan grosses que avui són necessàries, sobretot en maquinària, perquè ha de perdre molt de temps p'es mercats. Pens que des d'un punt de vista modern un agricultor només ha de ser això i es mercats han de ser feina d'una altra gent.

Xesc.- Però es marge de ganància és sempre p'es mercader.

Tous.- Ets hortolans de Manacor deuen esser ets únics pagesos de per aquí

que se defensen. Són empreses familiars que produeixen i venen es seus productes. Però això ja no és viure d'es camp.

Xesc.- No queda més remei que compaginar camp i mercat.

Galmés.- Si es Govern no mos ajuda tot farà ull!

Xesc.- Ara mos ajuda un poc amb ses ovelles.

Tous.- I de sa subvenció de ses ametles, què diven?

Mateu.- Està molt embullat. Aquest mercat comú, que esperàvem com una sortida bona, mos ha fotut bé.

Maria.- I amb ses subvencions encara fotran es pagesos, perquè per cobrar els faran fer sa declaració de patrimoni, que serà molt elevat, i ets impostos seran grossos.

Tous.- Però, i si no podem pagar què passarà? Supòs que no mos ho pendran. Un homo només paga fins que pot.

Galmés.- Mos podrien subvencionar, perquè és ben clar que molta gent aguantava ses ovelles per rebre ses subvencions. Se subvenciona s'ovella i no sa quantitat de carn que produeix, i això jo no ho acab de veure clar. A ses ametles, això que volen fer de donar per quarterada jo no ho trob ben fet. Haurien de donar per quilo d'ametles entregat.

Mateu.- Es problema és que sa subvenció se dona a s'ovella, i no interessa augmentar sa quantitat de carn. Lo mateix passa amb s'ametla. Si subvencionassin es quilos augmentaria sa producció, cosa que no interessa. Subvencionant sa quarterada se fa una protecció paisatgística, que Mallorca necessita de cara an es turisme. Lo que està ben clar és que no podem xerrar perquè som ex-

cedentaris, i si no produïm encara els feim un favor. Es problema és aclarir si es sector primari ha de subsistir o s'ha de morir. I és problemàtic deixar-lo morir perquè ses conseqüències ecològiques poder ser greus, i ses paisatgístiques també, perquè se va a una Mallorca tota de marina, sense ametlers, ni garrovers ni res. Mos han enganat perquè an es quatre pagesos que hi havia es Mercat Comú els havia de millorar es nivell de vida i els ho ha empijorant.

Tous.- Quan se discutia es futur de s'agricultura de Mallorca plantejaven quina seria sa seva activitat. Demanaren: *I a Mallorca, què?* I, en to despectiu, els respongueren: *A Mallorca que sembrin camps de golf.*

Galmés.- Es Mercat Comú ha tirat es pagès dins es lloc comú.

Tous.- I què hem de fer? I és que sols no tenim terres! Saps quins collons! Un pagès mallorquí va a Andalusia o a Castella i veu aquelles terres que no acaben mai, i clar que p'entura els és rentable fer ordi a 25 pessetes. Jo, an es 58 anys, he hagut d'anar a cercar es dobbers a una altra part.

Galmés.- P'entura si modernitzam es sector de ses ametles i allà on no puguin arribar ses màquines que quedi sense cultivar...

Aina.- Idò sa solució seria modernitzar es camp...

Xesc.- Es camp no té solució.

Tous.- Sí que en té. Això és una crisi molt profunda però que se resoldrà. A mi hi ha coses que me fan més por, com és s'encalament progressiu de sa terra. Això me preocupa.

Mateu.- S'homo ha abusat de sa natura.

Tous.- Sa crisi de s'agricultura passarà. S'homo, per descomptat que seguirà visquent. Ara, si no respecta sa natura no sé què passarà.

Mateu.- Lo que també ha succeït és que després de sa Guerra Mundial, Europa estava afamada i va superprotegir es camp per tal de no tenir mai una dependència alimentària de s'exterior. Si se produïen excedents era igual i sa societat protegia es seus pagesos comprant aquestes sobres, i així assegurava una vida digna a s'agricultor.

Xesc.- I és clar que això va funcionar molt bé quan eren pocs països i amb una economia molt solvent. Ara, que a Europa s'hi han apuntat es magres, ja no està tan clar.

Mateu.- Això ha passat fins ara. Quan noltros estem en plena integració no sé què passarà. Ara patim perquè tenim

uns excedents i no gaudim de ses mesures compensatòries. Si ara mos pagassin ses ametles a 40 pts. i mos assegurassin 40.000 pts. per quarterada se podria feinejar amb tranquil·litat.

Tous.- Diven que mos ho donaran...

Galmés.- Si mos ho donen ja no serà lo mateix. Jo esper que sí. Ho han donat a ses ovelles, idò jo crec que també mos ho donaran a noltros.

I d'això parlarem amb tristesa amb una

Llengua

Ens volem presentar com un grup de joves preocupats pel nostre poble, sobretot pel que fa referència a la Llei de Normalització Lingüística, a la conservació del medi ambient, als problemes que ens afecten a tots els llorencins, com per exemple la sanitat, la cultura, etc.

Volem dir-vos que estam oberts a qualsevol consulta o iniciativa, o també a formar part d'aquest col·lectiu.

Per això reproduïm aquí la instància que hem enviat a l'Ajuntament de Sant Llorenç:

Els sotasignants, en representació d'un grup de joves que ens hem agrupat per parlar de temes que ens interessin a gairebé tots els llorencins

EXPOSAM

Que, segons acord plenari, es decidí canviar el nom de "San Lorenzo" per l'únic oficial de la vila de Sant Llorenç des Cardassar; i perquè creim que, com a mínim, hem d'esser fidels a la nostra identitat, així com també perquè volem mostrar-nos i que ens acceptin com a llorencins i no com "laurencianos"

DEMANAM

Que l'Ajuntament de Sant Llorenç, que es responsabilitza de canviar tots els indicadors de població, dugui endavant aquesta tasca i faci totes les gestions oportunes per dur-ho a terme.

Sant Llorenç, a 6 d'octubre de 1990

gent que té una estimació profunda an es camp i a sa vida que comporta. Tenen clar que es seu món pagès ja ha desaparegut i que no hi ha esperances de tornar-lo recuperar. Voldríem que es camp pogués esseres seu mitjà de vida, però ho dubtam molt.

Nota.- Quan aquesta tertúlia ja estava envestida s'ha sabut que es països de sa CEE s'han reunit per parlar de ses subvencions an es camp. Les volen acurçar moltíssim i se suposa que Espanya en sortira molt perjudicada.

El mòbil (et)

Em vaig mirar les mans i em vaig sentir culpable; potser no ho havia d'haver fet, però fet estava. Fins i tot pensava que, amb el temps, el que havia comès era el millor per a tots... i el pla havia anat com una seda. No em podia queixar de res, excepte d'aquella expressió de terror i dolor que havia quedat gravada a la cara de la nina i dins la meva ment.

Vaig sortir de l'edifici dissimuladament i cautelosament, intentant esquivar les mirades de la gent que passava per allà davant, i me'n vaig anar corrent cap al meu motoret, que estava aparcant a la volta de la cantonada. El vaig arrancar prement el botonet que diu *aire* -que tapa l'entrada d'aquest al carburador i així passa més benzina i es posa en marxa amb major facilitat- i, finalment, vaig reunir-me amb els meus companys, que m'esperaven a ca na Maria. Si no hagués estat per ells, que entretenien la nina xerrant per telèfon, jo no hagués pogut entrar en el pis i matar-la per sobredosi, perquè no paresqués un assassinat.

I calia fer-ho, perquè aquesta nina ens havia vist a en Toni i a mi damunt el meu motoret, cosa que el meu pare em té més prohibida que no la hi té la llei.

Vos imagineu si se'n temen i no em deixen treure el motoret en tot el cap de setmana? I les nines, eh? Com les aniríem a veure, eh?

M.A.C.

El conte de cada dia

Érem set. Set, els aventurers. Aquells set, que quatre són morts.

Com a record, com a llur memorial, com a homenatge, se'm fa necessari retrobar-los, recercar experiències i actes comuns. I mai no em cansaré de pensar en aquell diumenge de setembre. No és, tots ho sabeu, un fet d'aquells que diuen que *fan història*. És, així de planer, un record invisible amb gust de cabell d'àngel; és, però, un gust de confitura no gaire dolça.

Era un diumenge amb capvespre de color de carabassa cuita. Hauré de recordar-vos (no vos imagin d'una altra manera) asseguts a coberta d'un vaixell gros i negrenc, ensumant aigua i saladina, mentre passaven part damunt les ones, arreu arreu, botelles de plàstic de coca-cola.

Rememoràvem, guaitant cap a la mar il·limitada -la mar dels antics, que finia aquells dofins salabrosos que suara no saltaven devora la nau.

Et vaig comentar, amic de sempre, que aquella posta de sol semblava que hagués sortit d'un conte o d'una faula, més era tràgica puix era irrecobrable. No em digueu que el temps s'escola massa aviat. No seria res més que un retret a la nostra decadència.

Vérem eixir per a prendre l'oratget tres dones endolades, tres generacions diferents, velles totes tres. La més vella plorava llàgrima lenta, de dolor que no saps ben bé si tens gelat el cor o si el tens de mel-i-sucre. Els ulls de les altres dues expressaven com a esvaïment; ses cares, de tan blanques, marcaven un contrast pregon amb la roba. Llavors, vaig suposar que, per ventura, el marit, el pare, la germana, la mare, el fill s'havia mort. El mort de cada dia, el cementeri amorosit de cadascú. L'estimaren -vaig pensar-, Déu sap si feia estona que no el veien.

Però aquestes paraules tan repetides no bastaven. No és suficient saber que et pertany la fotografia, la imatge, el record. Manca l'abraçada estreta, com si li traguessis l'ànima; el bes sincer a la galta, fregadís de mans. Falten uns ulls que et fitoren, l'alè al costat, la rialla companyona.

Com que, de mirar-les, ens vam entristir una mica, aclucàrem els ulls i continuàrem amb una conversa tanmateix inútil.

Mai no em cansaré de pensar en aquell diumenge de setembre! Vint-i-quatre hores: dotze d'intenses, de preguntes, d'anem aquí-anem allà o allà deçà; dotze de donar repòs a cos i esperit. I hem corregut tant d'ençà de llavors. Hem après i després. Hem descobert i perdut. Hem envellit.

Aquesta carta, adreçada a ningú, és la mostra del meu sentiment: és l'evocació d'aquell fragment de la teva vida que no

pots oblidar. No em contesteu la carta, destinataris ficticis, perquè no puc esperar resposta. Però, si voleu, no faceu burla de mi si a l'horabaixa del meu ésser vos encalç. De vegades, invent qualcú perquè, de nit, en ser tot sol, escolti el meu conte de cada dia.

Pere J. Santandreu Brunet

Octubre de 1990

Alfabetització

Celebració del Dia Internacional de l'Alfabetització a la comarca de Llevant

L'Assemblea General de les Nacions Unides va proclamar l'any 1990 Any Internacional de l'Alfabetització (A.I.A.) i va encomanar a la UNESCO la seva organització i commemoració.

Amb la celebració d'aquest Any es vol posar en marxa un pla d'acció per a l'eradicació de l'analfabetisme a l'any 2000, ja que la seva eliminació és fonamental per aconseguir el benestar, ja que *analfabetisme* és sinònim de pobresa i marginació.

Federico Mayor Zaragoza, president de la UNESCO, diu clarament: *Sense educació no hi ha llibertat*. També a la universitat de Berkeley trobam una inscripció molt significativa que diu: *No hi ha major esclavitud que la pròpia ignorància*.

L'any 1990 ha d'esser el pòrtic d'entrada cap a l'abolició de l'esclavitud i ens condueixi al regne de la llibertat.

El director provincial del Ministeri d'Educació i Ciència de Balears, Andreu Crespi Plaza, convida a tots a juntar-se a aquesta empresa, corporacions locals, institucions, entitats, empreses i persones que puguin contribuir perquè el dret a l'educació i a la cultura arribi a tots els homes i dones.

El centre territorial d'educació d'adults **Llevant**, format pels programes lo-

ANY INTERNACIONAL DE L'ALFABETITZACIÓ 1990

cals de Manacor, Sant Llorenç, Son Servera, Capdepera i Artà ha organitzat per tan laudable motiu uns actes a celebrar de manera conjunta el proper **dijous, dia 8 de novembre**, i que tindran lloc al municipi d'Artà. El programa d'activitats és el següent:

A les 19 hores hi haurà una taula rodona amb el tema: *L'analfabetisme a les portes de l'any 2000. Un problema d'infants i adults*. Els components de la taula seran: Conxa Barceló, coordinadora de forpació del professorat; Miquel Febrer, missioner; Francesca Bauçà, alfabetitzadora del C.E.A. Llevant; Jaume Cabrer, mestre d'EGB; Florentina Romero, persona alfabetitzada.

Després de la taula rodona hi haurà un refresc a na Batlesa, on tots hi quedau convidats.

Preneu contacte amb aquest problema ja que la seva erradicació és tasca de tots.

Jaume Sureda Massanet

Coordinador del programa local del MEC d'educació d'adults a Sant Llorenç.

La vinguda a Mallorca de l'emperador Carles, l'any 1541 (II)

I com Sa Majestat entrà segons he oït i jo sentí les bombardes que era ací en Muro que el dia passat arribí de la Ciutat eren de quatre en cinc hores de dia i com Sa Majestat entrà segons fuí informat la Ciutat havia posats molts penons i banderes per la murada mirant a mar casi infinides perquè tots els penons i banderes de les confraries de les parts foranes hi eren, i la Ciutat disparà l'artilleria i totes les banderes s'acalaren i après per tres vegades tornà la Ciutat tirar i les banderes acalar i après totes les naus que eren en el port que eren circa cent naus grosses totes desespararen gran artilleria i llavors Sa Majestat arribà en el moll prop d'un pont de fusta li havien fet i no volgué desembarcar al dit pont sinó en una escala hi havia al costat i el pont era cobert de tela pintat tot i pels arrambadors del costat era folrat de drap groc i vermell, i llavors desembarcant Sa Majestat totes les galeres desespararen gran artilleria.

Aprés que Sa Majestat fou desembarcat, els jurats foren aquí vestits amb gramalles de setí carmesí i tots els *grandes* i tota la gent que no cabia en el moll i els jurats presentaren un cavall gelat molt adreçat a Sa Majestat, el qual cavall era eixit de casa el senyor en Joan Fornari àlies Gramalla de la Pobla en el qual Sa Majestat no volgué cavalcar per portar dol ans cavalcà en un altre germà de dit cavall que era del mateix Fornari i no anava tan adreçat, i Sa Majestat enmig dels jurats i els alabarders tirà pel moll i a l'entrant de la Ciutat a la porta de Mar havien fet un portal amb dues corones i d'altre tres cadires i enmig les armes de Sa Majestat i a les cadires seien tres personatges que figuraven l'àngel custodi, el cos de Santa Pràxedes i el cos de mestre Ramon Llull i d'aquí entrant girà devers llotja i entrà pel carrer de Sant Joan a on havien fet un gran portal tot de tela pintat i a la part dre-

ta era pintat Samsó i a l'esquerra Balam a cavall amb la somera i per dit carrer i tots els altres per on passà fins a la Seu era ple de càrritx i per aquí tirà dret devers la casa del procurador reial que és el senyor Don Francesc Burgues que és al Born i tirà pel Born fins a l'escola que era de mestre Cabaspre i girà pels abaixadors i passà per la casa dels paraires i après girà per Sant Nicolau vell i pujà per la Costa de Santo Domingo i per Cort tirà la via de la Seu i com fou prop la porta de Sant Domingo prop la casa d'Ardiaca, el clero fou aquí amb creu alçada i portaven la Vera Creu i Sa Majestat davallà i adorà la Creu i anaren a la Seu i com foren a la plaça de la Seu havien fet un bell pont folrat de cànem i pintat de coses de la Bíblia en una part ço és, de judici i a l'altra part coses poètiques i après enmig de la plaça havien posat l'icorn de llautó de Sant Domingo i per la banya brollava aigua i feia gran raig i així entrà a la Seu i la gent que anava pels carrers i per les encontrades i que seguia Sa Majestat era cosa de no creure que Sa Majestat com entrà a la Seu hagué entrar estret tanta gent hi havia i amb el tumult de la gent molts lladres que furtaven de divers a butxaques que portaven amb mocadors i segons se deia que més de cent ducats s'hi havia robats, i arribada Sa Majestat a la Seu féu oració i isqué per l'altra porta de la Seu vers la mar a on havia altre portal molt bell amb les armes sols de Sa Majestat i per aquí entrà en el castell i posava en el lloc a on acostuma estar el visrei i dix-ho ço és de la vinguda sua res no en viu sinó que ho dic per informació d'altri.

I après el dia mateix jo amb mon fill Rafel i el discret Onofre Ferragut notari de la Pobla que estava en ma casa perquè era exiliat de la Pobla, partírem d'ací de Muro i anàrem a jeure a Consell a on estava un cunyat de dit Ferragut i el sendemà partírem de matí i fórem en la Ciutat casi a quatre o cinc hores de dia i dinàrem i com haguérem dinat anàrem an el Castell per deure si podíem veure Sa Majestat i no es posqué fer sinó que sempre hi havia grans senyors que estaven amb Sa Majestat entre els quals vingué el príncep Andrea Doria i parlà amb Sa Majestat i portava més de cent persones que el seguien, el

qual príncep era genovès, home de més de setanta anys, home molt disposat i la barba molt blanca i anava amb una capa negra ximplament vestit de dol així com Sa Majestat i d'aquí del Castell jo tirí a mar per veure les galeres pel camí del Castell a mar i com més me n'anava envers mar més tumult de gent trobava i com fui en el pont dit de na Lunas aquí havia molts revenedors de virtualles i el pont ple de gent que havien anat de costat i fins a mar no podien passar per bé que fessen que no tocassen gent i entrant pel carrer de Mar havia calçaters i après altres menestrals que feien passamans i tot el carrer ple de gent que havia anat a pas a pas per poder passar tanta gent hi havia i eixint del carrer de la Mar havia a la part esquerra dues botigues a on venien gipons de seda i penatxos i moltes altres coses, après davant els porxos grans havia una tenda a on havia un apotecari que venia moltes medicines que tenia en pots i veixells d'estany tot particular de cada cosa; après prop el portal havia altra tenda de calçeters que tallaven calces; après pels porxos havia cinc o sis tendes que venien molt bella cosa ço és: camises, gipons de seda, ferros de llança i arnesos; a après a les voltes davant la llotja lo mateix i a la mateixa plaça havia tanta gent que no veien la terra i venien aquí bótes de vi de Candia i formatges de Nàpols i aquí jo anant pel moll el qual era ple de gent a no poder caber més viu en la mar que era coberta de veixells fins prop la porta de Mar, havia fregates que es tocaven una a l'altra i aquí aní avant i viu tanta galera volguí comptar aquelles e trobàvem quaranta una o dos e deien que eren cinquanta e tantes i les altres eren a Portopí i totes les demás galeres atendades de tendes de drap de llana, entre les quals galeres eren les del príncep Andria Doria que portava les armes o bandera de l'arbre, unes ones negres de vellut, altres vermelles i les de la religió de Sant Joan portaven creu blanca, les de Nàpols portaven ones blanques i grogues, les del visrei de Sicília creu blanca sobre groc perquè els de Sant Joan portaven la creu sobre vermell, els galiots del príncep Andria Doria tots vestits de morat i els de la religió de vermell i els altres de Nàpols i Sicília vermell...

-Ja estam que això és una crònica informal, o sigui, com aquell qui diu, sense ordre ni concert, i que el lector intel·ligent la sap acabar d'arrodonir llevant allò que li sobra i intuïnt el que li manca, però així i tot, avui, quan em dispòs a començar la del 2 d'octubre, no estic segur de que sigui la crònica d'un ple ordinari per la senzilla raó de que tampoc no hi estic de que s'arribàs a fer cap ple. Estava convocat, és ver, i es reuniren tots els regidors i el secretari al saló d'actes; fins i tot hi ha testimonis a voler!... però no sé si hi va haver ple, i això que jo també hi era.

-A veure si anaves gat...

-Escolta, ara que ho dius, sentia com a olor de suc. Per ventura era jo el qui la desprenia...

-Venga, no facis comèdia i comença a contar-m'ho.

-No en faig gens de comèdia, però hi havia tants de crits i renou que gairebé no vaig entendre res. Tanta sort que més tard els diaris, els polítics i el secretari m'ho aclariren una mica, que sinó la revista hagués hagut de sortir sense aquesta secció.

-Au idò, comença.

-La Sala estava de gom en gom. Les cadires, els passadissos, la sala d'espera, el terrat, l'escala, les arcades... tot estava a caramull de gent que esperava el començament del ple. Pareixia que havien de fer *Cristal de viu en viu*. I, clar, per poc i baixet que xerrassin l'un amb l'altre, tots plegats formaven una remor de fons que impedia sentir res del que deien els regidors. El batle, un poc aborronat per la multitud, va fer començar el ple al secretari, però com que els de

darrera i els del terrat no sentien res començaren a cridar demanant altaveus alguns i dient *guapo* al secretari uns altres. No em facis dir què té que veure una cosa amb l'altra perquè jo tampoc no ho sé, però la veritat és que l'hi deien i així ho cont. Fins i tot se sentien veus de defora que exigien que els regidors *es besassin*, com si la sessió, en lloc de tractar sobre un greu assumpte que afecta de manera molt directa a tots els llorencis, fos un bullós dinar de noces. Tanta sort que no els va passar pel cap tallar la corbata del batle, que hagués tornat sortir pels diaris per motius no tan edificants com voldríem. Hi havia molts d'espectadors del pati de butaques que, tot s'ha de dir, demanaven, juntament amb el batle, silenci als de defora,

perquè tenien interès en sebre com pendria l'assumpte de l'assistència sanitària -que era el punt clau del ple-, però ho demanaven debades, ja que no els feien ni punyetero cas. N'hi havia que fins i tot s'esbuzcaven de riure -ja se sap que tot s'entretén- però la veritat és que el públic se'n va haver de tornar a caseva tan embullat com quan va venir.

-¿I com llamp va comparèixer tanta gent quan tu mateix vares dir que al ple del mes passat no hi havia ningú i això que havien de parlar de lo mateix?

-Perquè el president dels jubilats havia convocat una manifestació contra el batle i l'anunci sortia en el diari del mateix dia.

-I per què contra el batle? ¿No vares dir que en el ple del mes passat l'Ajuntament ja havia acordat sol·licitar un PAC a Sant Llorenç?

-Sí.

-I no digueres que el president dels jubilats també hi era?

-Sí. I va sortir a la revista.

-Idò perquè no convocaren la manifestació davant la Conselleria de Sanitat o INSALUD, que és la que ho podria canviar?

-No ho sé.

-En una paraula... en fi... i ja està dit tot. Continua.

-El batle, estirant el coll i amb la veu ben escanyada, va dir que avui mateix havien tengut una reunió a Algaida amb els batles dels altres pobles de Mallorca que també se sentien perjudicats, i que havien acordat enviar un escrit al Govern Balear amb els següents punts:

1.- Que els ajuntaments han de ser consultats abans de posar en marxa el

- nou servei.
- 2.- Que s'anul·lin els PPAACC i que es torni a la situació anterior fins que s'arribi a un acord consensuat.
 - 3.- Que s'obri un període de consultes per a elaborar una reestructuració.

-I va convèncer la gent?
-Pensa-t'ho! En aquest punt va sortir en Manolo amb ganes de dir la seva, i llavors sí que hi va haver lulea! El batle va dir al municipal que el fés callar per poder continuar amb la sessió, però es va veure amb feines per dur a terme l'encàrrec perquè l'esportista no volia amollar de cap manera i els del terrer encara l'inflaven més.

-Devia ésser un espectacle. No li va res fer cap foto?

-Vaig estar empegueït.

-Bé que feres.

-No idò, n'hi havia que disfrutaven.

-Ho crec. I què més digueren?

-El batle -que segons el meu veure va sebre guardar la compostura i actuar de la manera més prudent per no engrescar més la cosa-, va continuar dient que els problemes no s'arreglen en un dia i que si feia falta demanaria una manifestació a Ciutat, però que era partidari d'intentar anar primer a les bones. Agobiats per la pressió va afegir que si qualcú sabia cap solució que la digués i que la posarien en pràctica, però no va obtenir resposta, no sé si perquè no el sentiren o perquè no hi ha solució.

Arribats a aquest punt posaren el document d'Algaida a votació i sortí recolzat per unanimitat. Per cert que per poder sebre què votaven els varen haver de repartir fotocòpies a cada un, ja que amb el trull no havien entès tot el que el batle havia explicat. Els vots s'emeteren per baixada de cap, un nou i revolucionari sistema que pot ser de molta utilitat en casos d'aldarull.

I aquí, per impossibilitat auditiva, el batle va donar el ple per acabat i aixecà la sessió, però la gent i els regidors, entre comentaris particulars, insults i crits que poc a poc anaren minvant continuà xerrant durant més d'una hora pel saló d'actes, per l'entrada i per la plaça de l'Ajuntament.

-Mare Santíssimeta! I això devia pareixer aquells plens de Sa Punta de n'Amer, de quan l'oposició era l'oposició!

-Talment. I la cosa també dugué coa perquè un parell de dies més tard comparegueren una partida de pintades demanant que els metges romanguessin en el poble.

-I te pareix que aclariran res?

-Pens que amb això de que poguem

triar entre Manacor i Son Servera ja tenim tot lo que podem aconseguir. Lo de fer un PAC a Sant Llorenç crec que ens ho podem llevar del cap, i més amb les declaracions del Conseller de Sanitat, en Gabriel Oliver, que diu que "no hi ha

pràcticament cap possibilitat de que prosperin les peticions dels ajuntaments de Porreres, Capdepera i Sant Llorenç".

-Idò que Déu mos agafi confessats!

-Amèn!

Josep Cortès

Cala Moreia o S'Illot?

El dia 28 d'abril de 1988, el BOCAIB núm. 51 publicà el Decret 36/1988, de 14 d'abril, de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports en el qual, entre d'altres pobles, es promulgaven les formes oficials del nucli urbà de S'Illot. A l'esmentat decret s'observa que el topònim S'Illot correspon a Sant Llorenç des Cardassar, mentre que al nucli urbà de Manacor li assignen el de Cala Moreia.

Cal dir que, històricament, ("Na Morlanda entre Porto Cristo i S'Illot", de Sebastià Rubí Darder, "Corpus de Toponímia"...), el nucli inicial nasqué dins el terme municipal de Manacor, precisament amb aquest topònim (S'Illot) i que el de Cala Moreia (sa platja de Sa Moreia) correspon a la cala en la seva qualitat d'accident geogràfic-marítim.

També cal apuntar que hi ha mapes de prestigi com l'Atlas Geogràfic de España (Aguilar), que diferencien perfectament les parts de S'Illot i anomenen amb aquest nom el de Manacor i Cala Moreia la part de Sant Llorenç.

De totes maneres coincideixen en donar el nom de S'Illot al nucli urbà: l'Atlas de les Illes Balears (Diàfora), l'At-

las Geogràfic de España (Aguilar), el Mapa General de Mallorca (Passarius) i el seu Corpus de Toponímia. Només la Gran Enciclopèdia Catalana, a l'entrada "Illot s" remet a Cala Morcia.

El Sr. Sebastià Rubí situa el seu naixement el 1932, afirmant textualment: "en 1932 empezó a nacer S'Illot -nombre que toma del islote-, Illot, de la playa Moreia, mejor dicho empezó la parcelación de aquellos terrenos. En su parte de Manacor fué parcelado de la extensa finca rural Sa Gruta por el carrionense Jaime Umbert (a) Llullo..., en su parte de Sant Llorenç correspondía a la finca de So N'Amer (Sa Coma). Las primeras familias que alrededor de 1932 adquirieron terrenos en S'Illot fueron las Mesquida, Fuster, Oliver y Artigues, todas ellas de Manacor". (Na Morlanda, pàg. 109).

Barceló, Llull, Rosselló

Aquest article s'emmarca dins el conveni sobre Normalització Lingüística que l'APFM ha fet amb la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear.

Bàsquet

Els municipis de Sant Llorenç, Inca, Manacor, Capdepera i Es Castell signaren un conveni amb la Conselleria de Cultura, Educació i Esports per a la creació de Centres de programació bàsica de l'Esport en les seves localitats.

A l'acte de signatura que es va celebrar el dia 27 de setembre de 1990, la Consellera Maria Antònia Munar i Riutort va formalitzar els convenis amb els batles i regidors d'esports dels respectius municipis.

En el cas de Sant Llorenç hi acudiren en Bartomeu Pont, el batle, i na Maria Isabel Sancho Orell, directora del Centre d'Iniciació Bàsica de l'Esport de Sant Llorenç -com diu la nota que ens ha tramès el Gabinet de Premsa de la Conselleria de Cultura- i estarà ubicat a Son Carrió.

Llucmajor

Segons ens informen a una carta que ens han tramès recentment, la comissió de Cultura de l'Ajuntament de Llucmajor ha creat un S.A.C. (Servei d'Acció Cultural) que se'n cuidarà de canalitzar i gestionar les iniciatives relacionades amb la pròpia comissió, de difondre les activitats culturals del municipi i d'establir uns contactes amb les entitats i organismes del seu àmbit.

Per començar ja ens han enviat un estudi sobre l'arquitectura de Llucmajor original de Damià Tomàs i el programa

de les Jornades Musicals que dugueren a terme l'octubre passat.

Encara que ens caigui una mica lluny volem donar l'enhorabona als responsables culturals d'aqueix poble i també a l'encarregat del SAC, l'ex-president de l'Associació de la Premsa Forana, en Gabriel Massot i Muntaner.

Assistència Sanitària

A partir de començaments d'octubre els llorencins ja podem anar a Manacor per a les consultes de l'oculista, substant així la vergonyosa situació d'aban-

dó en què estàvem sumits d'ençà que s'havia posat en marxa aquest servei.

També des de darreries de setembre hi ha un municipal de guàrdia a l'Ajuntament durant tota la nit, a fi d'atendre les diferents necessitats dels llorencins, ja siguin d'ordre públic o d'assistència sanitària, tota vegada que acompanyarà els qui precisin dels seus serveis al centre hospitalari corresponent.

Atenent les peticions dels afectats i gràcies a les gestions que a tal fi es feren, a partir del mes d'octubre els qui necessitin atenció mèdica fora de l'horari de consulta dels metges llorencins es podran dirigir indistintament a Manacor o a Son Servera, si bé es recomana que només s'utilitzi l'ambulatori de Manacor en els casos que es considerin greus. Els metges llorencins, emperò, seguiran cobrint torns al P.A.C. de Son Servera.

El diumenge, dia 14 d'octubre, algunes parets de Sant Llorenç aparegueren decorades amb cartells semblants al de la fotografia, demanant una atenció sanitària en el mateix poble i fent referències a la felicitat humana.

N'hi havia per la plaça de l'Ajuntament, pels carrers confrontants, pels contenidors i per la Unitat Sanitària, que jo sàpiga.

Es d'agrair que els autors -que es feren ressò de l'opinió majoritària del poble i escriviren les pintades en un correcte mallorquí- manifestassin el seu parer sense embrutar les parets.

Ponts

El dia 23 d'octubre es va obrir al trànsit el pont de la carretera de Son Servera, després d'haver estat tancat durant un mes i mig llarg. Consider que cal donar l'enhorabona a l'Ajuntament per haver-lo fet enllestir en tan poc temps i haver malavejat que no passàs el mateix que amb el de l'estació, que es torbaren un any en refer-lo.

Ara només cal vigilar que els conductors no passin de 50 km/h, que sense el destorb de l'estretor de l'antic pont podria ser ben bé n'hi hagués que la doblassin.

A darreries del mes passat esbucaren la casa de'n Jaume Busco que destorbava per a l'eixamplament del torrent. Es d'esperar que per Nadal ja es pugui restablir el trànsit pel carrer Major.

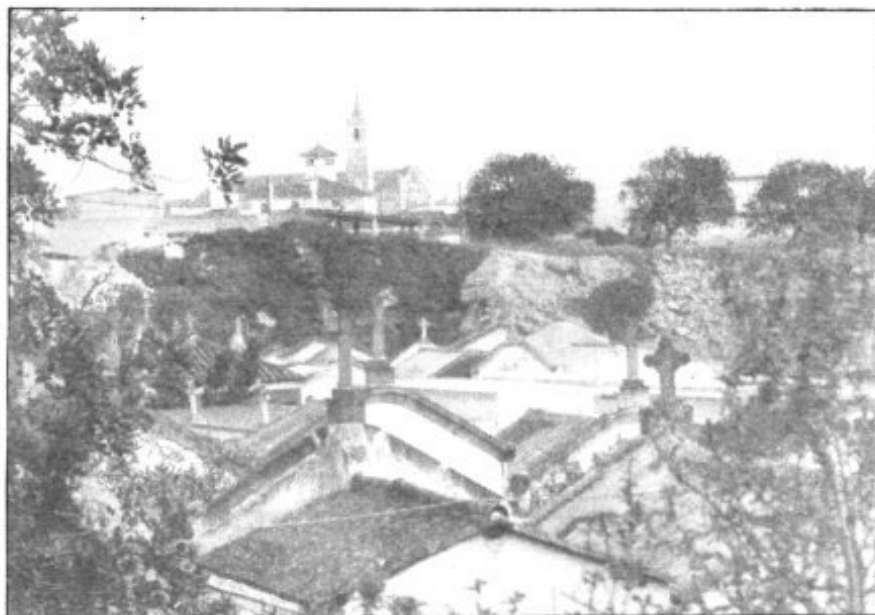
Pintades

A mitjan octubre compareguren per la canyissada de la plaça Nova unes pintades al·lusives al destorb que suposa la grua de'n Rafel Martet, tota vegada que ja fa més de nou mesos que hi és.

També n'hi havia d'altres que recriminaven a l'Ajuntament que hagués aturat el procés de normalització lingüística que havia iniciat temps enrera. Concretament -em digueren- feien referència, entre d'altres, a les plaques d'entrada al poble per la banda de Son Carrió.

Tots Sants

La festa de Tots Sants sembla, segons Joan Amades, que té més sentit ramader que agrícola, puix que els pobles nòrdics, sobretot en aquest moment de

l'any, és quan encorralen el bestiar després d'haver passat tota l'estiuada pasturant per muntanya. Aquest moment del calendari marcava, doncs, una fita entre els vells pobles pastors, que donava lloc a cultes i ritus que s'han confós amb el culte col·lectiu als avantpassats i als difunts.

Malgrat això, emperò, no vaig destriar molt de sentiment de tristesa a les cares dels que vaig veure pel cementiri, ja que, a més de dur flors als parents, se sol aprofitar l'avinentsa per fer una volta i recordar els coneguts i comentar la decoració de les tombes de l'altra gent.

Enguany, a Sant Llorenç, es va veure una mica embrutada, ja que la nit anterior va ploure i va banyar els rams i els ciris dels que s'havien avançat a la festa.

Per cert que, com cada any, s'acabaren els rams dels que n'havien vingut a vendre a la plaça, i també els de la nova floristeria que han obert al carrer del Pou. Amb tot i amb això, emperò, he de

dir que encara vaig veure molts més rams fets a casa que no de comprats.

Telèfons

Ajuntament	56 90 03
	56 92 00
Polícia municipal	56 94 11
Polícia nacional	55 00 44
Guàrdia Civil	56 70 20
Casa de Cultura	56 90 83
Unitat Sanitària	56 95 97
P.A.C. Son Servera	56 72 05
Ambulatori de Manacor	55 42 02
Escola	56 94 83
Bombers	55 00 80
Creu Roja (ambulància)	20 01 02
Jutge	56 90 46
Funerària	52 60 53
GESA	55 41 11
Grua	58 56 80

Comercial
ES PUIG
Instal·lacions Sanitàries

Carrer Nou, 37 07530 SANT LLORENÇ (Mallorca)

Viajes
ULTRAMILLOR S.A.
AGENCIA DE VIAJES GRUPO Á TITULO 999

C/. Sol, 19 - Tel. 58 57 20
GALA MILLOR (Mallorca)

El nostre museu, se'n va?

Vaja un merder que s'ha armat amb això del museu de Sant Llorenç!

Primer apareixen entrevistes i articles d'opinió en els diaris de Ciutat sobre els desastres que fan els "Indiana Jones" de torn. I ara la denúncia formal dels tècnics del Programa de Preservació de jaciments arqueològics de l'Illa de Mallorca a la Consellera de Cultura, i la conseqüent petició d'explicacions a l'Ajuntament per part del Sr. Director General de Cultura.

Tot lògic i ben argumentat.

Perfecte. Uns tècnics denuncien -entre d'altres coses segurament cobren per això- i les autoritats demanen explicacions.

Com a ciutadà em sent gojós, satisfet de la rapidesa en la resposta, de l'eficàcia de la denúncia i de la professionalitat dels tècnics.

Tant de bo s'aplicàs el mateix raser a tots els atemptats contra el patrimoni públic! Que s'establiessin canals i eficàcia semblants contra tots aquells que atempten, per exemple, contra la fauna matant espècies protegides; contra la flora arrabassant arbres o cremant muntanyes muntanyes; contra el medi tirant deixalles pertot arreu, permetent urbanitzacions, camps de golf o ports esportius; contra els béns d'ús públic, abusant dels serveis establerts o defraudant Hisenda; contra les persones, abusant de l'autoritat, permetent inseguretat, o deixant de controlar els punts de venda de droga.

No, no es tracta de confondre ous amb caragols, ni de fer proselitisme barat. Simplement es tracta de cercar coherència i equitat. I resulta obvi que si tots els funcionaris, si tots els tècnics i totes les persones que tenen per feina servir al conjunt de la societat, mostrassin el sentit del deure i l'afany de justícia que demostren els tècnics que han cursat la denúncia, viuríem en un món molt millor.

Però...

Sempre existeix un però. Si es vol defugir de postures maximalistes, si es vol sortir dels fàcils camins dels *lluïsos-catorze* de torn -l'ecologia soc jo, la llengua soc jo, la història soc jo, la prehistòria soc jo...- les coses s'han de matisar.

Les accions, les decisions s'han d'analitzar des de diverses perspectives, així com els resultats de les esmentades ac-

cions/decisions.

Com a llorençí, intentaré aportar una matisació localista, subjectiva però no apassionada del que és -o ha estat- el Museu Arqueològic Municipal; sense que amb això es vulgui discutir, menysprear o desconsiderar la documentada denúncia. Es simplement una altra visió.

Un bon dia arriba a la vila un senyor que necessita fer quelcom útil per superar una crisi personal. Intenta colar un gol a nivell d'ésser però estava en *off side*, car és felanitxer i l'Illa és petita. L'Ajuntament i un grup de joves l'accepta, entre altres coses, perquè fa feina moltes hores i d'una forma desinteressada. En poc temps l'Ajuntament crea el Museu i es munta un Patronat per controlar i esmentar l'esmentat Museu. Però bàsicament qui fa la feina, qui porta iniciatives... l'ànima és l'extern que fa feina cada dia sense cobrar.

Es munta una exposició d'obtectes arplegant per aquí i per allà -no sé si en termes d'arqueologia es diu expoliar-: unes peces que tenia un senyor en el sòtil, guardades en un caixó. Una ansa d'una peça romana que trobà un pagès fa més de cinquanta anys llaurant per Son Peretó i que romangué molts d'anys en el caixó dels ferros rovellats i inútils. Una pica on hi menjaven els cans i que no era sinó una urna funerària. Pedres rodones que semblen macs de torrent i resulta que són baleos... i així gran part

de la col·lecció de peces del Museu.

Obviament no tothom se sent generós, n'hi ha que tenen peces i no ho diuen, altres que solament les mostren temporalment...

De mica en mica, entre exposició de peces, creació del Museu, exposició de fotografies, publicació de planimetries i descripció dels monuments... es va creant un determinat ambient, una clara conscienciació de que tenim un patrimoni prehistòric que cal preservar.

Una conscienciació popular i un coneixement que no havia aconseguit mai l'escola, ni la Conselleria ni cap institució oficial, i tot malgrat els pressupostos que es destinen a tal fi.

No es tracta, idò, de descamisar-se i cridar vermells d'indignació.

Hem d'ésser mínimament realistes. Hem de voler reconèixer que saquejadors amb detectors de metalls se n'han passejat molts pel nostre terme. Que hi ha gent que ha trescat coves més d'una vegada. Que més d'un pagès ha aprofitat les pedres d'un "claper" per fer una paret o una barraca. Que entitats públiques com GESA no han mirat gaire prim a l'hora d'instal·lar postes d'alta tensió. Que més d'un desapareixiu ha aprofitat part d'un talaïot per fer-se un jardí particular. I que Obres Públiques no ha tengut gaire en consideració el possible patrimoni històric a l'hora d'eixamplar una carretera. I tot sense comp-

tar els arqueòlegs estrangers que "visiten" els nostres monuments.

Potser, al llarg dels anys s'ha fet molt de mal perquè precisament no hi havia coneixement ni consciència del que es feia.

Obviament tot en aquest món té un cost. Hi ha hagut errors greus com és el cas de la "neteja" del talaiot del Camp Gran, però no crec que es pugui parlar de destrucció, en tot cas fou un atreviment exagerat i inconscient.

No som ningú per avaluar els possibles danys que s'han fet -si és que es pot parlar de danys irreversibles- però tampoc no s'han de treure les coses del solc. El que sí és clar és que el nivell de consciència popular envers el respecte del nostre patrimoni no és ara el mateix que fa tres anys. I tot gràcies al Museu.

Som ben conscient de que això és una afirmació atrevida i que el fet sols es pot justificar des de la perspectiva de la comprensió.

Es a dir, el que s'argumenta no es pot defensar legalment perquè va contra la llei; no es pot defensar des d'una perspectiva històrica perquè tal vegada s'ha fet algun "mal" involuntari -malgrat tot això s'hagués de comprovar-; ni es pot defensar des d'una perspectiva acadèmica perquè potser falten títols i llicències.

Però...

Si hem d'ésser sincers, si ens posam la mà al pit, haurem d'admetre que no sempre la justícia és tan dreta com voldríem; que una possible llista de danys irreversibles seria gairebé interminable, i que el tema de les "capacitats" és ben llenegadís, com bé demostren les intermitents polèmiques sobre el corporativisme d'un o altre color.

Amb tot i amb això, la feina feta és evident. No sé ben bé com acabarà la qüestió -depèn de la força de l'Ajuntament, dels interessos dels promotors de la denúncia, del joc de la Conselleria...- però la ferma convicció personal de que les coses s'haguessin pogut fer més malament o s'haguessin pogut no fer -i esperar altre munt d'anys perquè algun tècnic oficial hagués vingut a " cercar", "trobar" i "dur-se'n"- i la tranquil·litat de consciència és clara.

Certament totes les coses es poden veure des de molts de punts de vista, però... pocs són els externs -i també es podria parlar de llorencins- que, com n'Alfred, dediquin tantes hores de la seva vida a la nostra comunitat.

Guillem Pont

Parres, carrers i altres coses

Després d'haver passat ses calors de s'estiu ve s'otonyada: mal temps, aigua a voler per tota Mallorca, torrents desbordats que omplen ses terres d'aigua i desastres pertot allà on ha passat sa gota freda. Que Déu mos ajudi, que s'estiu ha estat molt llarg, ha fet molta calor i hi ha hagut moltes pèrdues, segons ses notícies d'es diaris i sa televisió.

Ara es temps pareix que ha canviat. Abans, en es mes de maig, p'es *Carrerillo*, el sen Benet Nespla, que en pau descansi, feia canyissos de caramutxes enmig d'es carrer per poder anar a collir figues en s'estiu an es figuerals i secar-les-hi damunt. Allà hi tenia una caseta per poder viure pobrament amb sa família. També hi tenia unes solls per posar-hi es porcs que havia d'engreixar, i una terrassa per secar-hi ses figues; ses bones les posaven damunt es canyissos per després encistar-les dins unes alfàbies i vidre i tenir-ne per tot l'any. També feien rutlons i en posaven dins unes caixes seques amb aigua-sal i sofre, perquè era es menjar de s'hivern de ses cavalleries. Avui tot això s'ha perdut, per desgràcia. Ses voreres de mar i es turisme se n'ho ha duit tot a l'Ofre.

Quan jo era nin -i encara ara quan vénc an es poble- faig recordança de molts de carrers i me fix en sos portals rodons, que avui, per desgràcia, ja en queden pocs, i en sos arcs d'enmig de sa casa, i record com aquella gent picava damunt es portal es càrritx que havia anat a peu a cercar a sa muntanya i l'havia traguinat damunt es cap. Lo que sofrien per viure, els pobres!

També hi havia aquelles cases que tenien sa parra en es carrer. Què ho era d'hermós veure es capvespres d'estiu, quan sortien es nostros padrins i familiars baix de sa parra! Ses dones cosien o filaven i feien calça; es padrins pelaven ametles i esfloraven garroves; entre tots feien sa tertúlia contant contes, xafardejos i coses passades. Temps passat que no tornarà!

Es carrers que jo he conegut amb ses parres eren: es Cardassar, es d'en Femenies, es d'es Sol, es d'es Pou i es *Carrerillo*. De tots aquells ornaments de ses fatxades ja no en queda ni un Sa

darrera que va caure va esser sa de ca'l sen Bosco, d'es carrer d'es Pou, però encara hi ha alguna casa vella que conserva es trossos de bastons aficats a sa paret. Que queden de poques coses antigues en es nostre poble!

Només queden unes poques plaques d'antics noms de carrers, com són: **carrer de la Fermesa**, avui santa Maria de Bellver, que està an es cap-de-cantó de sa casa de l'amo n'Aleix de Balafi. Sa d'es carrer de l'Església avui està tapada i estava a sa posada de Son Pont (casa vicaria), a sa fatxada vella de sa Rectoria; sa darrera que queda està a sa costa de l'amo en Domingo i diu **carrer d'es Pozo**. Es meu desig seria que les fotografiassin o les arrabassassin de sa paret i les guardassin en es Museu.

De ses capelletes d'es Dotze Sermons que se feien es Dia del Ram p'es carrer només en queden quatre: una a sa paret de l'Església, s'altra a sa posada de Son Peretó, s'altra a ca l'amo en Sebastià Pipes i sa darrera a sa fatxada de sa Rectoria vella, que també té un rellotge de sol que s'hauria de restaurar.

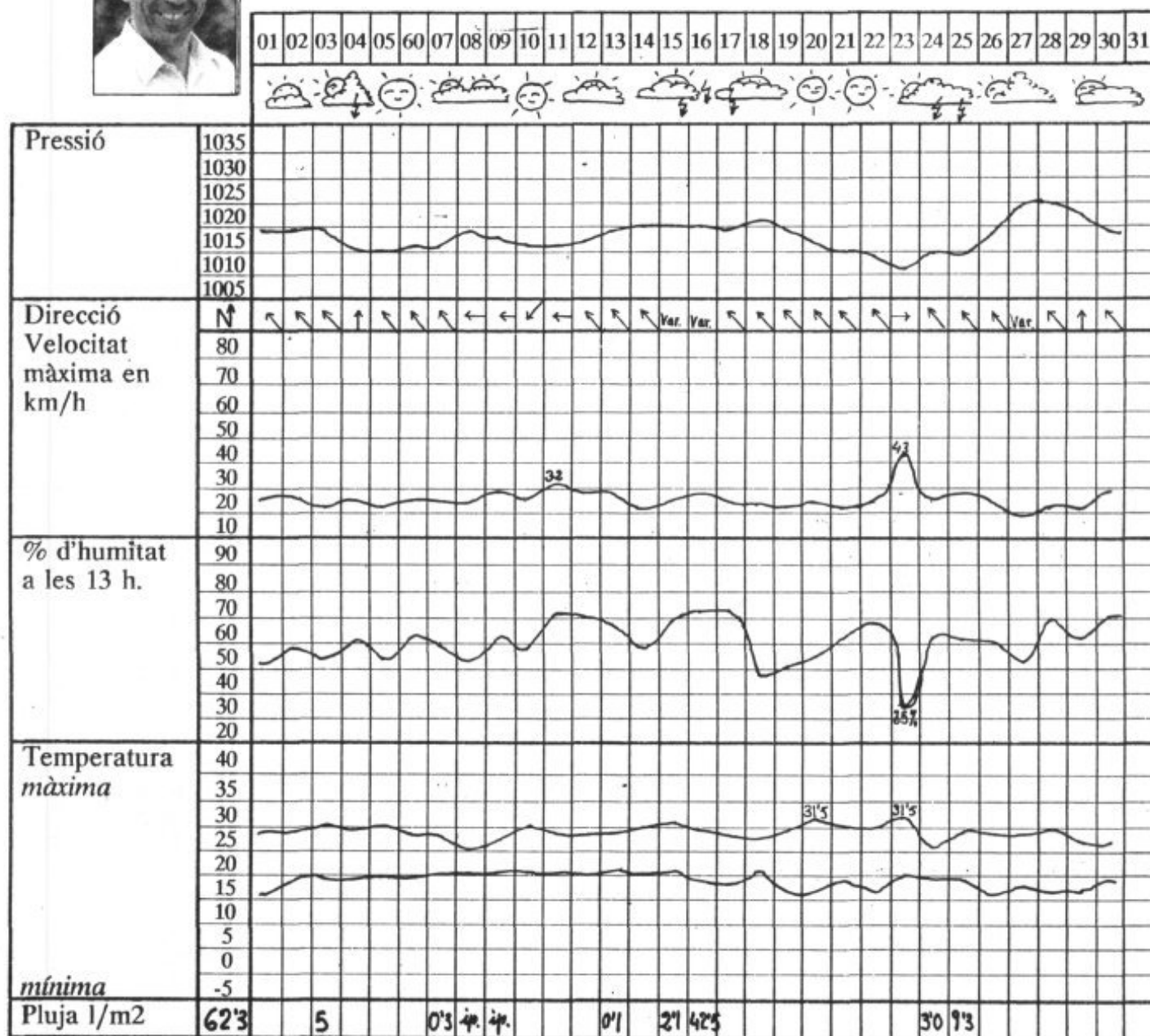
Aquells diumenges, abans de sortir es sol, sa plaça Nova estava plena de verdures: cols, pebres, raves, canyes de mel que tenien fermades a una columna d'es taulado... Ses dones de Son Servera venien a vendre es pebres vermells, dolços i coents, per fer ses matances. Tampoc no hi mancava s'oller, que venia plats, garrafons, ribells amb brec i greixoneres, i es corn d'es peix que cridava "gerret i sardines fresques!". Sa gent, abans d'anar a missa primera, feia una volta per sa plaça fins que tocaven s'avemaria.

I així anava passant es temps tranquil d'es nostre poble, esperant sa festa de ses matances, Tots Sants i Nadal.

Salut i alegria per tots. Molts d'anys!

Francesc Clapés

Agost de 1990

Resum comparatiu

Es front calent

	1989	1990
Temperatura màxima	30	31'5
Temperatura mínima	14	17
Tempestes	7	4
Litres/m2	241	62'3
Vents (vel. màx.)	40	43
Cel serè	7	7
Cel nuvolat	16	18
Cel cobert	7	5

Totes ses invasions d'aire fred cap an es migjorn tenen com a reacció una invasió d'aire tropical cap a tramuntana, i a sa línia de xoc entre sa massa d'aire calent que empeny es fred que se retira se li dóna es nom de *front calent*. En es mapes d'es temps se dibuixa en vermell. Ses característiques que defineixen aquesta situació com a tal són aquestes: a una hora determinada comencen a a-

parèixer uns nigulats en forma de plo-mes a una altura de 6.000 o 7.000 m; un parell d'hores més tard es niguls han tornat un poc més espessos i es sol o sa lluna solen fer rotlo (*halo*, se diu en cast-ellà); a mesura que van passant ses ho-res el cel s'enfosqueix més, no fa vent i, si mos hi fixam bé, mos donarem com-pte de que es núvols que tenim damunt són completament diferents d'es que

produïxen tempestes, aquests són de tipus estratificat, en forma de capes; finalment, sa base d'es núvols de cada vegada se baixa més i comença a ploure. Si tenguéssim a mà un termògraf veuríem com a partir de quan se posa a ploure va pujant sa temperatura. Tot aquest pas d'es sistema frontal és relativament lent i pot durar entre 7 i 18 hores.

On se noten ets efectes d'es front calent és més al nord d'Europa. Aquí, a Mallorca, és difícil que en plogui d'una situació d'aquestes, però no seria sa primera vegada. ¿I per què és tan difícil que mos afecti un front calent? Això és degut a que estam situats a una latitud que precisament és -per dir-ho d'alguna manera- es punt de partida, i per lògica es front calent torna més actiu com més al nord se'n va, arribant en qualque cas fins an es mateix pol.

Xesc Umbert

Cala Bona o Cala Ciment?

En aquests moments Cala Bona, Cala Millor, el Port Roig i el Port Verd pateixen una febre constructora com mai. Hi ha un augment espectacular en l'edificació de xalets, apartaments, restaurants, tendes... fins al punt que des de la Punta Amer fins a la Costa dels Pins tota la primera línia està pràcticament urbanitzada.

Mentrestant el Pla d'Embelliment que se proposa podria ésser interessant, emperò en tot cas suposa posar ciment i formigó a la primera línia, tapant les poques roques que encara queden a la vorera de mar. La creació d'una gran platja artificial seguirà a tot això.

Per últim s'hi ha d'afegir un darrer

atemptat, com és ara l'intent de fer un superport esportiu amb capacitat per a 450 amarraments, una xifra totalment desmesurada que no sabem molt bé a què respon ni a quins interessos, quants seran els beneficiaris d'aquest superport ni quines garanties dóna el Consistori serverí de que tot això suposarà una millora de la qualitat del turisme.

El GOB davant tot això demana l'aturada d'aquest creixement urbanístic salvatge, la modificació del Pla d'Embelliment i la no construcció del port esportiu de Cala Bona.

GOB - Son Servera

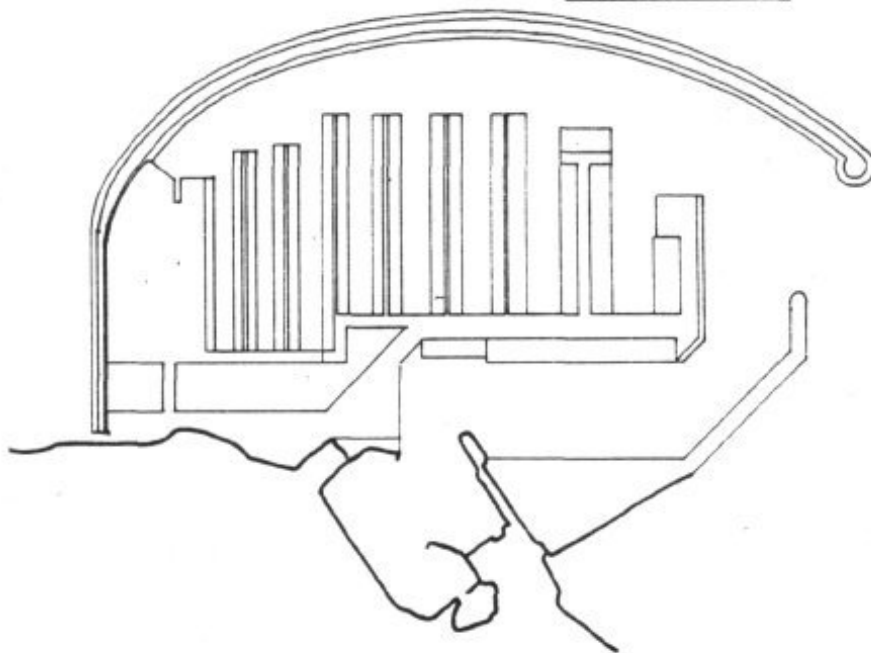
Tal dia com avui

Ara fa 15 anys

* Que l'Ajuntament va commemorar per darrera vegada -tocau fustal- l'aniversari de la Falange.

Ara fa 5 anys

* Que publicàrem un monogràfic sobre les inundacions a Sant Llorenç amb motiu del Xaragall del 25 d'octubre. Caigueren 160 l/m2 i afectaren la banda del gregal del poble.

I ARA, A MÉS...

PIZZERIA

AMB UN AUTÈNTIC FORN DE LLENYA!

Carrer d'en Sureda, 1 * Tel. 570624
PORT DE MANACOR

MOTS CREUATS

Horizontals.- 1.- Símbol del cobalt. Menjar o aliment dels déus, que feia immortal el qui en menjava. 2.- Arrogant. Clapa de terra fèrtil i verdejant dins un desert d'arena. Símbol del sofre. 3.- Adorar ídols. Consonant. 4.- Calor sufocant que se sent en un ambient calent i encalmat. Representació mental d'una cosa real o imaginària. 5.- Nom de la mare de Blanquerna, en la cèlebre novel·la de Ramon Llull. Relatiu o pertanyent al vori. 6.- Esclau dels lacedemonis. Establiment de caritat on s'allotja gent desvalguda. 7.- Ormeig de pesca que consta d'un cercol del qual penja una bossa cònica de malla en l'extrem interior de la qual hi ha una bola de plom. Títol que tenen alguns prínceps mahometans. Gos de presa. 8.- Pronom. Al revés, títol de cortesia que s'anteposa als noms propis de persona en femení. Serveix per a designar separatament tots els individus que formen part d'una col·lectivitat, no aquest o aquell en particular. 9.- Cinquanta. La major o menor quantitat de fruits d'una espècie o del conjunt de fruits que ha produït la terra en un any determinat. Interjecció que expressa el fàstic, la repugnància que ens causa algú o alguna cosa. 10.- Cloure, segellar amb lacre. Nota musical. La primera. 11.- Convertida en ester. 12.- Obligació a la pena que correspon al pecat fins i tot després de perdonat. En els dos buits següents dues de ben iguals. Fatigat, cansat.

Verticals.- 1.- Part de la cama des de la seva articulació amb el tronc fins al genoll. Lloc on s'elabora i guarda el vi. 2.- Proves que en l'Edat Mitjana feien els acusats, les quals servien per a escatir la seva culpabilitat o inocència. Dit de la persona que té l'enteniment un poc clos, no gens intel·ligent. 3.- El boll

o caixa dels grans de cereals. Escrit formal en què és constatat un fet. 4.- Nom de vocal. En castellà, lloç. Al revés, conjunt de tres persones proposades a la superioritat perquè en designi una d'entre elles per a l'exercici d'un càrrec. 5.- Mil. Barallar-se de paraula o a tocs sense fer-se mal. 6.- Dit de la poncella abans de badar-se. Símbol de l'americà. Indoeuropeu. 7.- Al revés, anar d'un lloc a un altre, sense guia ni camí determinat. Vocal. Cinc-cents. Nota musical. 8.- El principi d'osament. Pertanyent o relatiu a la banca. 9.- Nom de l'estel o de la constel·lació del Ca Major, la més brillant del cel. Vocal. Al revés, nom de lletra. 10.- Símbol del iode. Nimfa dels boscs. Símbol de l'alumini. 11.- Campió. Dipòsit de llot que deixa una riuada. 12.- Vell. Nom de lletra. Símbol del sofre. Cara del dau marcada amb un punt.

Solucions

Horizontals.- 1.- Co. Ambrosia. 2.- Urc. Oasi. S. 3.- Idolatrar. J. 4.- Xafogor. Idea. 5.- Aloma. Eburni. 6.- Ilota. Asil. 7.- Cel. Iman. Ala. 8.- Es. An. Cada. 9.- L. Anyada. Ecs. 10.- Lacrar. Re. A. 11.- Esterificada. 12.- Reat. Aa. Las.

Verticals.- 1.- Cuixa. Celler. 2.- Orda. lies. Ase. 3.- Cofoll. Acta. 4.- A. Lomo. Anret. 5.- M. Agatinyar. 6.- Boto. Am. Ari. 7.- Rarre. A. D. Fa. 8.- Osa. Bancaria. 9.- Sirius. A. Ec. 10.- I. Driade. Al. 11.- As. Enllacada. 12.- Jai. A. S. As.

BROU DE LLETRES

GRSAPARSTTMNAC
ITXMADTROEOLTA
NIZNISEEPSRINA
ERSTNVSMNNAEDS
BRACERAOERDSIE
RIRUMACMUSUINS
OAJRATUOLAITAE
PASRERZPIIXCMS
TETOTABXZNMOT
OBAAREVILOVARN
CLAVORDCDLNNAI
BADUREDBAATEPA
THBTYUIJKMERXC
STCAJTIRAADGJL

Apa, nitets i ninetes, anau a cercar 10 noms d'herbetes aromàtiques, arbrets i arbustets i perquè sa padrineta pugui fer un bon cuinadet.

Demografia

Naixaments

Na Margarita Sílvia Sansó Santandreu filla de Manuel i Catalina, neix a Sant Llorenç dia 11 d'octubre. Salut!

Defuncions

Jaume Servera Seguí, casat, morí a Sant Llorenç el dia 2 d'octubre a l'edat de 59 anys. Que el vegem en el Cel.

Nicolau Pascual Serra, casat, mor a Sant Llorenç el dia 10 als 65 anys. Descansi en pau.

Víctima d'un dissortat accident de treball, morí, als 48 anys, en Miquel Montoro Pinilla el dia 11 d'octubre. Era casat. Al Cel sia.

Maria Galmés

JOIERIA
FEMENIAS

LLISTES DE NOCES
OBJECTES DE REGAL

Rector Pasqual, 8 * T. 569072

Ambit del català

El català és la llengua que parlen els habitants de l'Est d'Espanya i una petita part adjacent de França (en el vessant Nord dels Pirineus Orientals). En Aquests territoris no és sòlament la llengua parlada correntment per la població del país, sinó àdhuc per una part considerable de la gent forastera que s'hi estableix.

El seu territori comprèn:

a) Tota l'extensió de l'antic Principat de Catalunya, allò que correntment s'anomena "Catalunya" en termes estrictes, i que ací anomenarem "el Principat".

b) Una franja allargada del territori d'Aragó, tot al llarg del límit occidental del Principat, amb una amplada que oscil·la entre uns 15 i uns 30 quilòmetres.

c) La major part de l'antic Reialme de València, tres de les actuals províncies espanyoles, llevat una zona occidental d'aquestes províncies que correspon si fa no fa a una quarta part de llur territori.

d) Les Illes Balears.

e) La petita República d'Andorra, en els Pirineus.

f) L'antiga província francesa del Rosselló, avui Departament de Pirineus Orientals.

L'extensió total del territori on es parla el català és d'uns 56.000 quilòmetres quadrats, i la seva població supera actualment els 7 milions d'habitants. El 1930 era exactament 5.003.465, dels quals 2.785.000 corresponien al Principat, 84.000 a la Catalunya Aragonesa, 1.545.000 al País Valencià, 366.000 a les Illes, 6.000 a Andorra, i 220.000 al Rosselló. En comparació d'aquestes xifres hi havia uns 16 milions d'espanyols de llengua castellana, 2 milions i mig de gallecs i aproximadament mig milió de llengua basca.

La seva àrea és més extensa que la de cinc estats europeus (Dinamarca, Suïssa, Holanda, Bèlgica i Albània) i més poblada que la de set (Suïssa, Finlàndia, Dinamarca, Eire, Noruega, Albània i Islàndia).

Dins aquest territori gairebé tota la població parla el català com a llenguatge habitual: en la família, en el comerç, pel carrer i en tots els aspectes de la vida; així ho fan totes les classes socials i tant a les ciutats com al camp. Ja fa 255 anys que la llengua oficial és el castellà pertot arreu, llevat del Rosselló, on ho és el francès, i d'Andorra on el català és

oficial; però l'Estat no ha aconseguit mai obligar la població a servir-se del castellà fora de les esferes oficials; i fins en aquestes, no sempre. Cap part de la població arrelada no ha renunciat a l'ús del català, ni pagesos ni ciutadans; ben al contrari, són els immigrants provinents de la resta d'Espanya els qui sovint esdevenen bilingües, llurs fills ho són quasi sempre, i cap membre de la tercera generació no conserva l'ús habitual del castellà. Altrament, aquests immigrants solament formen una gran massa a les ciutats de Barcelona i de València.

A despit de totes les traves, la publicació de llibres en català és encara molt copiosa, i en els darrers anys han reprès llurs edicions erudites i populars empreses tan importants com l'Institut d'Estudis Catalans, de fama mundial, "Els Nostres Clàssics", la Fundació Bernat Metge, l'Editorial Moll de Mallorca i d'altres, entre les quals no en manca alguna de nova o ampliada (Biblioteca Selecta, Editorials Aymà, Torrell de Reus, Torre, Lletres Valencianes, etc.) i constantment n'apareixen i se'n consoliden més.

Com a índex de l'augment sostingut de les edicions catalanes, bastarà dir que l'any 1876 el nombre total de volums i opuscles publicats en el nostre idioma va ésser 90; el 1926, uns 500; el 1927, uns 660; el 1933, uns 740. L'exposició de 1927 per als llibres en català publicats des de 1900 va recollir un total de 6.000 volums. L'any 1876 sortien 7 publicacions periòdiques; l'any 1933, entre totes bandes, cap a un centenar. Geogràficament la repartició no era uniforme: a la ciutat de Barcelona sortien ben bé les dues terceres parts d'aquests llibres, cosa del 10% a la resta del Principat, altre tant en el País Valencià i altre tant a les Illes, mentre que a la Catalunya Francesa a penes contribuiria amb un 2%. No obstant, aquestes proporcions no revelen exactament la importància de l'aportació intel·lectual respectiva, car la ciutat de Barcelona servia de centre de publicació per a molts autors comarcals, valencians i balears. En aquesta producció estaven representats tots els temes i gèneres, en vers i en prosa, des de novel·les i assaigs, fins a l'art, història, religió, ciència i tecnologia, sense oblidar una gran quantitat de traduccions de tots els idio-

mes europeus moderns i dels clàssics de l'Antiguitat; àdhuc els escriptors rabínics de la Catalunya medieval eren traduïts, i es posaven a l'abast del públic els antics autors catalans del període clàssic, tant per mitjà d'edicions crítiques com modernitzades.

La publicació de periòdics en la llengua del país és molt menys fàcil. Tanmateix, des del començament del segle, en què féu aparició el primer diari en llengua catalana, el nombre d'aquests diaris no va parar de créixer, fins que solament a Barcelona ja n'hi havia sis en els anys 30, contra vuit que a la mateixa ciutat sortien en castellà, però cal advertir que bona part del tiratge d'aquests últims es venia fora de Catalunya. En les altres ciutats del Principat es pot dir que tota la premsa diària era catalana. L'evolució es trobava menys avançada a les altres regions germanes, però ja hi havia dos disris bilingües a la ciutat de València. Observem endemés que el moviment lingüístic reivindicador en terres balears i valencianes, encara més que endarrerit, es trobava en l'indret més fortament ascendent de la seva embranzida abans de la Guerra; i encara ara, malgrat l'encariment i dificultat de les edicions, el nombre de llibres publicats en la nostra llengua a València i a Palma ha estat en els darrers anys més elevat que mai.

(Part d'un opuscle escrit l'any 1950 en anglès perquè servís de presentació de la nostra llengua als americans que s'interessassin pels Jocs Florals celebrats a Nova York l'any següent.

El va publicar Joan Coromines a la col·lecció *Raixa* amb el títol: "El que s'ha de saber de la llengua catalana").

Aquest escrit s'emmarca dins el conveni sobre Normalització Lingüística que l'APFM ha fet amb la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear.

Aquella vella escola

El filòsof assenyala que era ell i la seva circumstància. Sens dubte era una bona manera d'assenyalar que l'home sempre es mou per determinats condicionants, per determinats paràmetres que poden dinamitzar o estatitzar, empenyer o frenar.

Això potser es dona en tots els caires de la vida i d'una manera ben singular en el món laboral.

Per als mestres de la dècada dels cinquanta l'únic paràmetre que marcava la seva tasca era la pròpia consciència. Si la tenien escrupolosa treballaven el millor que sabien o podien. Si la tenien laxa vivien com un senyor, cinc hores, sense pretensions, deixant passar el temps, informant-se a la font de la premsa...

Sense l'empenta de la inspecció. Amb l'abandó de l'administració. Sense metes, ni objectius, ni controls... Abandonats en un racó de qualsevol poble mallorquí, sense mitjans, ni il·lusió, ni recolzament, aquell grapat d'homes i do-

nes feia el que el cos bonament els demanava.

I aquest entorn no es pot deixar de banda a l'hora de valorar l'escola que ens tocà viure.

Don Miquel Julià, Don Miquel per a la majoria de la gent, o Don Miquel *Pamboli* per altra gent i els seus alumnes era el mestre. En el meu temps, el mestre dels "grans" i també un *bon-vivant*, el primer esclata-sang, alguna perdiueta... alegraven la seva taula.

Baixes, moltes baixes i en Joan *Moreno* que li feia de substitut.

Les escales de la Sala vella i aquella aula de trespol sobre el despatx del batle...

Potser és simptomàtic que el mestre no aparegui a la fotografia amb els seus alumnes. Es curiós! Mira que n'hi havia de fotografies d'escola en aquella exposició... però don Miquel no aparegué a cap de les típiques fotografies d'escola.

Anècdotes, els seus alumnes en poden contar per vendre i per salar. Alguna

ben digna i escaient per llogar-hi cadiretes! Què ho estava de malament l'escola en aquell temps!

A la fotografia, la classe de Don Miquel, avui homes acabats: n'Ignasi Umbert, en Rafel Llorer, en Jaume Garbeta, en Sebastià Cotà, en Francisco de Son Vives, en Joan Rossito, en Joan Dalmau, en Jaume Sanalla, en Jeroni de Balafi, en Joan Blanc, en Guillem Gorrió, en Miquel Mec, en Miquel Font, n'Antoni de Ses Sitgetes, en Tomeu de sa Botiga, en Pep Mosca, en Joan Paler, i n'Antoni Colau.

Fromm assenyala que estimar és un art complex, difícil però selectiu. Resulta obvi que el mestre no estimava gaire les cadiretes de l'escola. Sens dubte a molts d'ells sa mare els hauria renyat per pujar amb les sabates sobre una cadira.

Guillem Pont

